

دارالْفنون

ادبیات و فلسفه و تاریخ و جغرافیا و ادبیات

فلسفه، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیا، ادبیات

ایکی آیدہ بر نشر اولنور

مدرجات:

- سکزنجی عصرده عراق تورجکھسی [نجیب عاصم]
- اجتماعیات: معاصر حیات و بویوک آداملر [محمد عزت]
- فاتح سلطان محمدک فرمانلری [احمد رفیق]
- اسکی تورکستان خلق ادبیاتی [کوپریلی زاده احمد جمال]
- استانبولی ایلك محاصره ایدن تورکلر [یوسف بهجت]
- ایکی اثر فلسفہسی مناسبتیلہ [محمد امین]

استانبول - مطبعه عامره

۱۳۳۹ - ۱۹۲۳

ایکی اثر فلسفی مناسبتیه

حمدی افندی

مطالب و مذاهب

مطبعة عامره
۱۳۳۹

برغسون و قدرت حیاتیه به
دائر بر قاج قونفرانس
شکيب ك
مطبعة عامره
۱۹

صوك زمانده ایکی فلسفی اثر انتشار ایتدی . بونلردن بری حمدی افدینك پول ژانه
وغا بر بهل سه آيك « فلسفه تاریخی » دن ترجمه ایدوب « مطالب و مذاهب » عنوانی ویردیکی
اثر دور ؛ دیگرى شكيب ك ارقداشمزك ترجمه ایلدکری برغسونك قونفرانسلیدره . حمدی
افدینك اثرینك باشنده محررک قناعت فلسفیه سنی آزچوق کوستره ن « بر دیباچه » ،
بالخاصه « دین » ه عائد فکر لرنی افاده ایلین قیمتلی بر مقدمه وار . شكيب ك اثرنده
برغسون فلسفه سنی نه ایچون تقدیر ایتدیکنه دائر برمدخلدن باشقه بو بویوك معاصر
فیلسوفت قناعت فلسفیه سنی خلاصه ایدن بر مقدمه موجوددر . شبهه یوق که بو ایکی اثر
مشروطیتدنبری انتشار ایدن فلسفه کتابلری ایچنده اك قیمتلیلرندندر . اونك ایچون هر
ایکیسی حقنده کی فکریمی - و بلمکی وظیفه بیلیمورم .

حمدی افدینك کتابی پول ژانه وسه آيك اثرینك مابعدالطبیعه به تعلق ایدن قسمك
حسابیه و ایقانیه فصلیه « ماده ، روح و مناسبات جواهر » فصللرینك و « فلسفه الهیه
Theodicée » قسمك ترجمه سنی محتویدر . اول امرده شونی سویلیهیم که بن حمدی افدینك
ژانه وسه آيك کتابنه ویردیکی قیمت و فائده به هیچ اشتراك ایتیمورم . بو کتاب طرز ترتیبی اعتباریه
بلکه امثالسزدر . ای بیلیمورم امادیکر لسانلر ده ده حقیقه بویله ترتیب ایدلمش کتاب بلکه یوقدره .
فقط بونك بویله و لماسی یشك فوق العاده شکل اولماسندن زیاده فلسفی فائده سنك صرف ایدیله جك
امك درجه سنده بولونماسنه عطف ایتلیدر . چونکه فیلسوفلرک دوغریدن دوغری به
مسئلهکلرنی بیامینلر بو اصول ایله یازلمش بر اثرده سرد ایدیلن فکر لری لایقینه قاورایا مازلر .

اونک ایچون بواثرک مبتدیله بویوک بر فائده سی طوقونماز . ذاتاً بو طریق ایله فلسفه مسئله لرینی تتبع ایتمک ایسته یین قارئلرک بالعکس مسالکی یا کلیش و یاریم کلاملری دائماً ممکندر . چونکه هر بحثی اوقویان قاره فیلسوفک قبول ایتمدیکی مبداه ، اصل نقطه نظرینه واقف اولمقسزین اومسئله حقنده کی فرعی فکر لرینی اوکره نیر . بناء علیه مسالک فلسفی به نفوذ ایتمز ، او مسالکک پارچه لرینه واقف اولابیلیر . فلسفه مسائلی بویله تعلیم ایتمک ، بو طرزده آکلامق چوق مضردر . چونکه بر مسالک فلسفینک اهمیتی و قیمتی اونک بر کل تشکیل ایتمسده ، یعنی فیلسوفک بوتون فکر لرینی قبول ایتمدیکی بر مبداه ، بر کوروشه ارجاع ویا اوندن استنتاج ایلمسده ، تعبیر جائزه هر مذهبک معظم بر اثر معماری بولونماسنده در . بویله بر اثر معماریدن بر پارچه بی ، مثلاً بر اودانی آیریر و اونی کوسترمکه قالقارسه کز قارشیکزده کنه بر فکر ویره بیلیرمیسکز ؟ مختلف عصرلرده مسائیل فلسفیه نک ناصیل تکامل ایتمدیکنی بیلیمک لازمدر . فقط بونک یولی مسئله لری فیلسوفلرک اساس مسالکسندن آیرارق مطالعه ایتمک دکلدر . بر عصرده کی فیلسوفلرک اساس مسالکلرینی تتبع ایتمک صورتیله درکه مسائیل فلسفیه نک مختلف فیلسوفلرجه ناصیل تدقیق ایدلدیکی ونه یولده بر تکامله تابع بولوندیغی ا کلاشیلابیلیر .

مثلاً قانتک مسالک فلسفیه سنه واقف اولیان بر مبتدی حمدی افندینک ترجمه ایتمدیکی کتابدن فیلسوفک ماده حقنده کی قناعتنی اوقوینجه برشی ا کلارمی ؟ قانتک « متعال فیزیک » ده تعقیب ایتمدیکی غایه شودر : نیوتون فیزیکنی مدرکنک قبلی تصورلری اوزرینه تأسیس ایتمک . فیلسوف نه ایچون بونی یا بق ایستدی ؟ مسالکی اعتباریله نه ایچون یا بقه مجبور ایدی ؟ بونلری ژانه نک کتابندن ا کلامغه امکان یوقدر . بونلرده آ کلاشیلمینجه قانتک ماده حقنده کی فکرینک هیچ بریکی جهتی قالماز . ماده نک ایده آلیست تلقیمی دیگر برچوق فیلسوفلرده وار ، ماده ده اساسلی کیفیتی « قوت » عد ایتمک قانتق عابد دکلدر . قوه جاذبه و دافعه ایله ماده نک حرکاتی ایضاح شرفی ایسه نیوتونکدر . قانتک قبول ایتمدیکندن بحث ایدیلن قانونلر [حمدی افندینک کتابی ۱۱۹ نجی عقیفه] بو فیلسوف طرفدن نه کشف ، نه ده اونلره اسلاف و معاصرلرندن فضله برشی علاوه ایدلمشدر . الحاصل بو صحیفه لرده سویلینیلن هیچ بر فکر قانتک ماده حقنده کی خصوصی کوروشنی اوکره تمز . بو پارچه ، پارچه اوقویوشک فنا تأثیر یله درکه بعضی تعییراتی ترجمه ایدرکن حمدی افندی بیله شاشیرمشدر . مثلاً قانتک هه عقل محضک انتقادی ، نه

استعمال ایله یکی Esthétique transcendental تعیرینی « علم محاسن اعلی » دینه
ترجمه ایلشدرد. حالبوکه فیلسوف (Esthétique) دن نه حسن ، نه محاسن ، نه بوکا یاقین
بر معنا ا کلا یور. بو تعیرک یونانجه اصلنی دوشونورک علی الاطلاق « حس » معنا سنده
قوللانیدیور [۱]، او قسم داخلنده حسک قبلی صورت (forme) نی آرییور. هپ بو یا کلید شلقلر
فیلسوفک اصل نقطه نظرینه انطباق ایده مه مکدن ، اونی قاورایا مامقدن ایلری کلیور .
کذلک فیلسوفلر مسائل فلسفیه برر خصوصی چاشنی ویریرلر، او خصوصیتک فرقه
واریلمازسه برشی ا کلا شیلماز . ده قارتک لساننده « الله » باشقه ، هه کلاک لساننده
« الله » باشقه در . خرسیتیانغنده واسلامیتده معتقدبه اولان « الله » ایسه بونلردن آریدر .
بو آریلقلر فرق و تمیز ایده بیلیمک ایچون فیلسوفلرک مسلکینی پارچه پارچه دکل ، کل
اولارق بیلیمک لازمدر .

ذاتاً « ژانه - سه آی » ک کتابنده فلسفه دینه دکل فرانسلرک Théodicée دیدکلری
فلسفه الهیه ایله « مطلق Absolu » حقنده فیلسوفلرک فکرلری واردرد. « مطلق بیلنه بیلیر ،
مطلق شو وصفی حائر در ، قناعت فلسفیه سی دینک ماهیت و قیمتنی تنویر ایتیه چکی
کی فلسفه الهیه Théodicée طریقله ادیانک ماهیتنی تنویره ده امکان اولمادیغی زمانمزرده
ا کلا شلمشدر .

اون دو قوزنجی عصر دن اول فلسفه دینه دها زیاده معتقدانی عقلاً اثبات ایتکی
استهداف ایدیوردی : یعنی « الله » ک وجودی ناصل اثبات اولونا بیلیر ؟ نه کی صفاتی
واردرد. قضا و قدر نه در ؟ ... الخ کی . نته کیم اودورک دین طبیعی Religion naturelle یه
طرافدار فیلسوفلری هپ الهی و صفاتی بویله عقلاً بره شی ، کی بیلنه چکنه قانع اولدقلری
ایچون بو مباحثی بر « علم مخصوص » عد ایدیورلر ، بو موضوعلری اثبات ایچون
اوغراشییورلردی . آنجوق بونلرک بو یولده اشتغاللری دینک ماهیتنی کوس-تره مدیکی کی
مقصودلرینی ده تأمین ایده میوردی . چوق زمان چیقاردقلری نتیجه دینک حکملرینه ده
توافق ایلیه مه بوردی . حقیقی ماهیت بشریه بی ساده جه عقلدن عبارت تاقی ایدن ، انسانلرک
هر ایناندیغنی علیته و معقولیته استناد ایتدیرمکه چالیشان اون سکزننجی عصر فیلسوفلرندن
بر قسمی بوساحه بی بر علم مخصوص اولارق تأسیسه چالیشدیلر . بالخاصه « وولف » بوکا

[۱] بوکله اصلاً یونانجه دویمق ، حس ایتک دینک اولان Αἰσθητικός, Αἰσθάνεσθας

کله لرندن آلمشدر .

« طبیعی الہیات Théologie naturelle » عنوانی ویردی . بو عنواندن ده آ کلاسیلیورک
 بو فلسفہ فدک ہدفلی الہیات اربانک غاہلرندن آیریدی . اونلرک بزده کی علم کلام مقابلی
 اولان « Théologie positive » کیرینه فلسفی برتدقیق اقامہ ایلمک ایستورلردی . یالکز
 استناد ایلدکلی مبدأ « الہک و خودی ، عالم کمالی . . . الح » کی مسائلک ہپ برر دلیل
 نظری ایلہ قابل حل اولدینی قناعیدی .

« ویقتور قوزن » و طلبہ سی و ہلفک (Théologie naturelle) تعیری یرینه لایندچک
 استعال ایلدیکی (Théodicée) کلمہ سی قبول ایتمشلر وعینی معناده قوللانغہ
 باشلامشلردی . بر آراق بواقطافیہ وعقلیہ (ایونایست) مسلکی ربابی فرانسه تدریساتندہ
 صاحب فذاولدقلی بچون لیسہ رده فلسفہ درسلی پروغرامہ مستقل بر (فلسفہ الہیہ
 Théodicée) عشی قویدردیلمر و اورادہ بو اثبات واجب دلائلی ، رضا و قدر مسائلنی ،
 الہک عالمی صورت تکوین و ادارہ سی ، الہہ قارشی وظائفیزی تدریس ایتمک
 استہداف ایلدیلر بو کوننمما کلاسیلمشدرکہ بومباحثک بویولده تدریسک آنحق تاریخی
 ومنفی زبانی اولابیلیر ، ہایت بو طرفلہ ہیچ رشنی اثبات ایدیلمہ چکنی کو - ترمکہ یارار .
 یوسفہ دند ماہیتی تنویر ایده من . خلاصہ ژانک کتابندن فلسفہ الہیہ بحثنی او قویان
 قارئلر بو عصر - ہ تیشن غرب فیلسوف فرینک فلسفہ دنیہ حقندہ کی تلقیلرینی تماماً او کرہ نہ حکمرینی
 ظن ایتمیلدیلر . اولسہ اولسہ بو صحیفہ بر فیلسوف فرک « مطلق Absolu » حقندہ کی فکر لری
 بزہ او کر دیلر .

بو قصور بزیہ سویلککہ برابر کتابی فائده سز تقی ایتمہ بورم ارقداشلریمزدن بری
 « ژانہ - سہ آی » ک کتابی ایچون بر « نوع فلسفہ قاموسی » دیمشدی . بنجہدہ کتابک
 ماہیتی بودر . کتابک اصنی ویا ترجمہ سی او ہومقلہ یا پاچغمز استفادہ بر فلسفہ قاموسندن
 او کرہ نہ چکمز استفادہ در فضلہ دکلدر . اونک ایچوندرکہ حمدی افدینک « مقدمہدہ
 ژانہ ک کتابی حقندہ « علمی و فلسفی بی نظیر اثر جامع بولدم - ص ۱ » حکمنہ اشتراک
 ایتموم .

بو مطالعہ ایلددرکہ کتابک مترجم صحیفہ لرندن زیادہ بنجہ قیمتلی اولان جہتی
 « دیباچہ سی » ایلہ « مقدمہ » سی در . او مقدمہ یالکز باشنہ انتشار ایتمہ بدی ینہ حائر
 اولدینی اہمیتی ہیچ غائب ایتمزدی . چونکہ باشند باشہ او قوینجہ فلسفی مسائلنی قاورایان

بر ذکانتک تأثیری آئندہ بولوندیغکیزی هان فرق ای دیورسکیز . واقعا ایچندہ کی بعض فکرلرہ بن التحاق ایده مه ورم . آنجق مسائل فلسفیه اوزرینه یازیلش بر اثرک قیمتی پارچه پارچه فکرلرک صحیحندہ دکل ، قادر ایدش و کوروشده کی وسعت و احاطه ده در . بومقدمه ایسه هر جهتن بزہ محررک فلسفی مسائلی آ کلایشدہ کی احاطه سنی کوستریورہ حمدی افندیکنک مقدمه سندہ اک اساسلی اولارق التحاق ایده مدیکم فکر فلسفه ایله دین آراسنده کی مناسبتہ دائر اولان سطرلردر . محرر « علوم و ضعی اولمایوب کشفی بولوندیغی کبی فلسفه دین دخی وضع دین دیمک دکلدرد . « دیور . بوجمله کنک ایلک قسمنی بیراقیورم . اوجهت « شأیت ، حقیقت Réalité » مسئله سنک ماهیتہ تعلق ایدر . ایکنجی قسم پک دوغریدر . فیلسوف هر شیدن اول خلقک معتقدی اولان « دین » ک صورت تکونی و قیمتی آراشدیرمق مجبوریتندہ در . آنجق بونک یولی یوقاریده ده - سویلدیکم کبی « مبحث الوهیت ، Théodicée ، مبحث نبوت ، فصللری اچهرق تحریات دکلدرد . بویول بالعکس حمدی افندیکنک فیلسوفی تحذیر ایتمک ایستدیکی غایه کورتورر . چونکه اوتہ دنبری مبحث الوهیت « الله » ی بر « شی » کبی طانیغی ، بیلیمکی استهداف ایدر . بورای به سور و کلتنجه هر فیلسوفک هیچ بر زمان دیکرینی اقناع ایده . مک اوزره بر « الله » نمونه سی اورتہ به قوماسنه سبب اولور . بونمونه ایسه اکثریا « دین » ک تاقی ایستدیکی « الله » ک حدودی خارجندہ در .

اونک ایچون بویولده کیدن هر فیلسوف الوهیت حقندہ خصوصی بر کوروش اورتہ به قومیشلردر . اسکیدنبری جاهل کتله کنک ، یاخود متعصب الیهیات اربابکنک فیلسوفلری ابی بر نظرله باقاملری قسماً بوندن متولد دکلیدر ؛ دیی ، فیلسوفلرک « مطلق ، حقندہ کی قناعتی واسطه سیله تأییدہ چالیشمق اک یا کلش یولدر . چونکه ده قارت ، اسپینوزا ، شلینغ ، هاکل هپی بر « وجود مطلق و نامتناهی به ، قائلدلر . فقط بونلرک هیچ بری خرسیتیانلقده واسلامیتده معتقد اولان « الله » ی عیناً قبول ایده منزلر . چونکه قبول ایستدکلری « الله » ادیانک اضافه ایستدیکی صفاتی تماماً ویره منزلر . قرون جدیدہ فیلسوفلرندن بعضیلرینک الوهیت حقندہ کی تلقیلری اعتقاد دینی به بکنزه سه بیله عقائد سائرده آیریلق ضروریدر . مثلاً « مطلق » ی بر « شی » کبی بیلیمک امکانی اولونجه ادیانک نبوتدن آ کلادیغی معنائک اثباتی کوچلشیر ، اللهم رحیم ،

غفور و قادر کل ، عینی زمانہ منتقم اولمسی ہب بر تضاد عقلی حالندہ قالیر . ذاناً «اللہ»
 حقندہ بر «شی» کبی «علم حاصل ایدیلہ بیلہ جکی» ذہابنک کو توره جکی منطقی یول نہایت
 دین طبعی و دہیزم (Deisme) ولابیلیر . ادیان ايسہ بو طریق قبول ایدہ بیلیرمی؟ فلسفہ
 دینہ ، دین فلسفی آراسندہ کی نزاع حمدی اقدینک ظن بوورد قلمی کبی نصرانیتک
 ماہیتدن متولد دکل ، اساساً دینک تدقیقندہ اون دو قوزنجی عصر دن اول تعقیب ایدیلن
 سقیم یولہ در . روسو و قانت باشقہ باشقہ صورتہ بوسقیم یولہ نہایت ویر مشدر . روسو
 اساس دینک علمدہ دکل ، تطمین حسدہ اولدیغنی کوسترمش ، قانت نہ «اللہ» ک ،
 نہ «روح» ک برشی کبی بیلمسنہ امکان اولمادیغنی ارأہ ایشدر . هامیلتونک خطاسی ،
 محررک ظن ایتدیکی کبی ، [۲۱ نجی صحیفہ] اضافیت علمی قبول ایتسندہ ، «اللہ» ی
 بیلہ میزدیمسندہ دکل ، علم ماوراسندہ اولان دینک منشائی لایقیلہ کوسترہ مه مسندہ در .
 «ستووارت میل» دہ «اللہ» ی علماً آ کلامغہ چالیشنجہ اوندن «قادر کل» صفتنی
 نزع ایتمشدر . ستووارت میلہ بر مفکورہ متعالہ ایمان لزومنی الہام ایدن یکر می یاشندہ ایکن
 کچیردیکی بحران حیاندہ او بحرن احساسک تطمیننی لزومنی اورتہ یہ قویمشدی . اونک ایچون
 مادہ قارشیسندہ قادر اولمایان و فقط اییلکی استهداف ایلین «اللہ» ک وجودی امکاتی
 قبول ایدہ بیلدی . بویلہ بر «اللہ» تلقیسنی ايسہ نہ اسلامیت نہ نصرانیت تصویب ایدہ بیلیر .
 او کوست «قوت» ک دینینک منشائی دہ حسک تطمین ایدمک احتیاجندہ بولونمایدہر .
 بوتون بونلر فلسفہ دینہ ایلہ اشتغال ایدنلر ایچون بر مفکورہ متعال ایلہ احساس
 بشرک ، قلبک تطمیننی لزومنی او کرہ تیر .

خلاصہ و مطلق «حقندہ کی تلقیات فلسفیہ نک دینی تأیید ایدہ بیلہ جکنی ظن ایتک
 یا کلیشدہر . «مطلق» بر معرفت مسئلہ میدر . فلسفہ معرفتدہ اکثریا فیلسوفلر «مطلق»
 «اللہ» دیرلر . دینک قوتی (مطلق) ک وارلغنک اثبات ایدیلوب ایدلمہ مسندہ دکلدر .
 بالعکس حیات اعتباریلہ دینک لزوم و اہمیتندہ در . حتی علوم مثبتہ نک بزہ بیلدیردیکی «حقایق» ک
 محدود و اضافی اولمسی «دین» ک اسباب وجود و دوامندن بری اولابیلیر . فقط نہ سبب
 اصلیبی ، نہ سبب کافیسیدر . اصل اسباب تکوتی اجتماعی و روحی ساحدہ آرامق
 ایجاب ایدہ جکی کبی بو تکون اسباب نہ اولورسہ اولسون ادیانک فردی و اجتماعی قیمتنی
 تحری ایلک لازمدر . فیلسوفک دین قارشیسندہ وظیفہ سی بو اولابیلیر . عقل معتقدانی

اثبات ایدہ من . امکاتی اورتہ یہ قویسہ بیله وجودینی کوسترہ من . شیمدی یہ قدر فیلسوفلرک بو یولده مساعیسی هیچ نمره ویرمدیکی میدانده ایکن وبوکون بو عقامتک سببنی بیلوب دورورکن عینی اساسلره استناد ایتمکده بر معنا وارمی ؟

(الله) ک « محال عقلی یہ » تعلق ایتدیکنی کوسترتمک ایچون حمدی افندیکن قبول ایتدکلی کبی فلسفه الهیه یامغه لزوم یوقدر علوم مثبتہنک خارجنده بر ساحه بولوندیغنی ارأه مقصده کفیدر . بونی علم ودین ، علم وایمان آراسنده کی مناسبتی آراشدیرمق ، هر ایکیسنک حدودینی ، استناد ایلدکلی روحی قوتی طانیقله یاپابیلیرز . ایمان علمدن بویله آریلنجه ایکنجی بر مرحله تدقیق دینک ماقعه عاند بر احتیاجدن ، بر تجربه دن چیقدیغنی کوسترتمک انحصار ایدر . بوده آنجق حیات اجتماعیه وحالت باطنیه من حقنده کی تجربه یہ استناد ایتمکله ممکندر . محررک قورقدینی علم ایله دین آراسنده کی نزاع هر ایکیسنی عینی ساحه یہ قویارسق وارد اولور . تعیر آخرله ناصل علم ماقعی بر نوع بیلمک ایسه معتقداتده اویله جه بر نوع علمدر دیرسهک اووقت تورلوتورنو تناقضک ایچنده قالیرز .

خلاصه دینی بر علم کبی تعلق ایتک ، بر طریق فلسفی ایله معتقداتک مثبت بر حاله صوقولاجغنی ظن ایتک یا کلیشدر . معتقداتک سبب وجودی اثبات ایدلمه سنده دکل ، روحوزه قوت وامنیت ویرمسندہ ، فعالیتیزی آرتیرماسندہ در .

حمدی افندی « غرب فلسفه اولاسی مبحث الوهیتده پک جدی بر طریقہ کیرمش وحدایتده شبهه سی قالماش وآنجق حقیقت الهیه ده مسئله استوا دیدیکمز نقطه معرفت اوزرنده اوغراشمقده بولونمشدر . ص ۲۱ ، دییور . نجه خاییر . . غرب فلسفه سنده حقیقی ترقی « دین » ک تکونی ایله قیمتی مسئله سنی آیری آیری مطالعه ایتمه سنده ، بالخاصه قیمتنی اجتماعی وروحی تجربه یہ استناد ایتدیرمسندہ در . بلکه بوکا قارشی دینه بیلیرکه اینانا جغمز شینک بر حقیقت مسلمہ اولماسی ضروری دکلی ؟ فقط بوکون علمی حقیقتلرده بیله معیار اک کنیش معناده فائده یہ استناد ایتمکده در . روحیات تدقیقاتنک کنیشله مسیله وجوده کلن پراغمائیت فلسفه « علم » ی بیله بر ایمان حاله قلبه متمایل ایکن ایمانی علم حاله صومغه چالیشمق دین ایچون فائده لی اولسه کرکدر . ذاتاً ایمان ایچون اک کنیش معناده فائده خارجنده بر معیار یوقدر .

بونلری بکا سویلمکه سوق ایدن عامل بالخاصه صوك زمانلرده بعض علمای دینیمزده کوردیکم بر جریاندر. پوذوات ظن ایدیورلرکه قرون جدیده فیلسوفلر نده الوهیت بمثلرینه دائر اولان فکریلرک ایشمزه یارادیغنی ظن ایتدیگمز قسملرینی آلیر و برنوع « یکی علم کلام ، یاپاوسه ق دینی تحکیم ایتمکه دوغری کیتمش اولوروز . حالبوکه بو یول اونلری مقصدلرندن اوزاقلاشدیریر . عینی میلی حمدی افندینک مقدمه سفندده سز دیکم ایچون بو طریقک دوغری اولمادیغنی قناعتنی سویلمکی لازم کورویورم . بنجه علمای دینیمزک بر طرفدن آثار اسلامی و کونکی اصولله تدقیق ایدوب میدانه قویغنی وظیفه اتخاذا ایتیلر ، دیگر طرفدن برنوع (علم کلام) دکل ، صک زمانلرده آ کلاشیلان معناده دینک استناد ایتدیگی حسی واجتماعی فائدهنی کوسترملیدرلر . بو صورتله درکه دین احتیاجی تبارز ایدر . خلاصه برچوق نقطه لرینه اشتراک ایتسم بیله حمدی افندینک بو اثرده کی مقدمه سی فلسفی قدرتی حائر بر قلمک اثریدر ، کتاب ایسه اصغری بر قاموس فلسفی احتیاجی کوره جکی ایچون قارئلر ایچون البته فائده لیدر . بالخاصه محرر اثری بویوک برفدا کارلاق ایله طبع ایتدیگی دوشونولورسه مملکت عرفانه درجه مربوطیتی آ کلاشیلمازمی ؟

*

شکیب بک آرقداشمزک « برغسون و قدرت روحیه به دائر بر قاچ قونفرانس ، نده نده بر مدخل و برغسون فلسفه سنه دائر بر مقدمه وار . آرقداشمزه مدخل ، ده بوتون واقعاتی میخانیکیتله ایضاح ایدن فلسفه مکتبلرینک نه ایچون کندی تظمین ایده مدیکنی ، ممکن مرتبه حیاتی مشخص اولارق کوسترن بر فلسفه به اولان احتیاجی آ کلاتیور . اوندن سوکرا برغسون فلسفه سنک جاذبه سنه ناصیل ونه ایچون قایلدیغنی بزه ایضاح ایله یور . مقدمه دده برغسونک فلسفه سنه قارئلری استیناس ایتدیرمک اوزره اونک ناصیل بر محیطده دوغدیغنی ، ناصل بر انقلاب یایمق ایتدیگنی ، نه کی اساسلره استناد ایلدیگنی تشریح ایدیور ، فیلسوفک اک باشلی اوچ اثرینک اورتیه قویدیغنی مدطالری آ کلاتیور . محرر مقدمه نک باشنده « یالکز متافیزیکده دکل حیاتی ، روحی بوتون علملرده زماننک نیم مشعور و غیر مشعور تمایلرینی تمثیل ایتمک و بونلره اعظمی بر حیایت و یرمک صورتیله مهم بر انقلاب وجوده کتیرن بر فلسفه بی آ کلامق ایچون بو انقلابه تقدم ایدن حاک نه مرکزده اولدیغنی

وکنریستی درغوره انه ضرورتلری بیلیمک لازمدر . صحیفه ۱۰ ، دییور . شکیب بک افندی
اگر برغسون فلسفه سنه عطف نظر ایدرکن فیلسوف قارشیسنده پک درین ، حتی بر درجه یه
قدر انحصارکار محبتک بوتون تأثیراتنه کنیدی قابدیرماش اولسهیدی بو کوزل سوزلرله
مقدمه ده کندینه چیزدیکی خط حرکتی ده ائی تحقق ایتدیره بیلیردی . فقط محروک
فرط مفتونیتی برغسون فلسفه سنی میدان کتیره ن عواملده اصرار ایدمه مسنه ، ساده جه
زمانده حاکم اولان فکر فلسفیلردن ناصیل آریلدیغنه اشارت ایتمکه اکتفا ایلسنه
سبب اولمشدر .

حتی بعض جمله لریله فیلسوف اوزرنده کی مختلف مؤثر تی حسابه آلاماش بی کورونویور .
« اوتوز بش سنه دنبری سحرار دهاسیله علم و فلسفه ادرا کنی دکیشدیرن ، ذهن بشری
عصر لر کورمش یا تاغندن چیقارهرق یکی افقرله یوللایان صحیفه ۱۲ ، دییه توصیف ایتدیکی
برغسونی « فوق العاده بر حادته صحیفه ۱۳ » تالی ایتدکن صوکر اوک حقنده یالکیز
خیالی ، تقریبی ویا تخمینی بر تفکر اویاندیریللا بیله جکنی سوویلیور . دیگر طرفدن « کمال
جسارتله سوویله بیلیرکه برغسونک [فلسفه تاریخی ایچنده] آلدیمی ابداعیلک و تلقینکارلاق
بلکده هیچ بر فیلسوفه نصیب اولامشدر ، کی جمله لرده وار . بوتلری یوکسک بر معماری
فلسفی قارشیسنده دو یولسی طبیعی اولان بر هیجانک افاده سی اولدیغنی دوشونمسه یدم دیگر
بویوک فیلسوفلرک رو حیات معامنه کوجنه چکلرینی سوویلمکدن چکینمزدم .

نجه شیمه فلسفی بوتون فیلسوفلری بردن سومک ، هپسنده کندینه خاص ابداعیلکی
کورمکدر . بو حال هیچ بر زمان مکونات حقنده بر سیسته م صاحب اولغه ، مسالک
فلسفه دن یالکیز برنی قبول ایتمکه مانع دکلدر . چونکه قبول ایدیلن هر هانکی فلسفی سیسته مده
اومسلاکک بانیدی اولان فیلسوفک دهاسیله ، ابداعی کوروشیله اسلاف و معاصر لرینک الهاملری
قاریشمشدر . مسلاک فلسفی بی فیلسوفک یالکیز ابداعی کوروشیله یعنی دهاسیله ا کلاتمق ناقص
اولاجنی کی محیطیله ، معاصر واسلاف اولان متفکرلرک تأثیراتیله ایضاح ایدیورمکه قالمقده
یا کلیدشدر . بر مسلاک فلسفی بی ا کلاتا بیلیمک ایچون بو ایکی سنک ده پائی ، حصه سنی تقریبی ایتلیدر .
بویله بر اصول تعقیبی ایچون الزم اولان شیمه ، ایشته یوقاریده سوویلدیکم کی ، بوتون
فیلسوفلری سومکدر . فلسفه ایله دین شعاری آراسنده کی فرقلرک بری ده بودر . « شیمه
دین » یالکیز بر « دین حق » قبول ایتک ، اوته کیلره حقیقت اعتباریله قیمت ویرمه مک ،

یولنی تعقیب ایدر. حقیقی فلسفه شعاری ایسه. بوتون فلسفه سیستمه ملرنده کی تلقینکار وابدعی جهتلك كندی سیستمه منه قاریشمش اولدیغنی تسلیم ایلكدر. برغسون « فلسفی حدس » ده فیلسوفی ممکن مرتبه اكلامق یولنی اكلاتیرکن شویله سویایور: « بویله مقایسه لر یاییلمادجه فیلسوفك حدس فلسفیسنك كشف اولوناماسی محتملدر. چونکه هر فیلسوفك هویتی وکندینه عاند اولمیان شیر انجق بو سایه ده تظاهر ایدر. ذاتاً ذهن بشر یکی برشیدك یکیلکنی انجق اسکی به ارجاع ایتك ایچون بوتون تشبثلرینی صرف ایتدکن صوکره تسلیم ایدیور. صحیفه ۱۶۵ » فی الحقیقه بر فلسفه سیستمه منك اوریرینال اولان نقطه سنی واضح اولارق کوردیلمك ایچون اسکی سیستمه ملره رابطه سنی بولمق لازم کلر. بونك باشقه یولی یوقدر. شکیب بك برغسونك یتیشدیکی زمانده حاکم اولان افکار فلسفیه بی پك کوزل تلخیص ایتمش (صحیفه ۹)، فقط عینی زمانده موجود اولان و برغسونك الهاملرینه حقیقی زمین حاضر لایان جریانلری کوسترمه مش، اونلره رابطه لرینی بو اترده ایضاح ایتك ایستهمه مشدر.

برغسونك انکشاف ایتدیکی زمانده بر موقع حاکمیتده اولماقله برابر اون دو قوزنجی عصر ابتداسندبری قوتلی اولارق موجود اولان ایکی جریان فلسفی واردی که بونلر بو بویوک فرانسز فیلسوفی ایچون حقیقی بر منبع الهام اولمشدر. بو جریانلردن بری رومانیتیزم فلسفه سی، دیکری (نفعیه Utilitarisme) فلسفه سنك مابعد الطبیعی ساحه ده یکی برشکللی اولان پراغماتیزم ایدی. بو ایکی جریانده کی حقیقت نقطه لری بارز اولارق کورمك و کوستره بیلمك ایچون ایکی شرط لازمدی: بری برغسونده اولدیغنی کبی برده ای فلسفی، دیکری مخالف مسلكلره منسوب فیلسوفلك جدی مساعیلرینه رغماً ایضاح ایدمه دکلری واقعاتك میدانه چیقما سیدی. برغسونك شخصیتده وزماننده بو ایکی شرط تحقق ایتدی.

شکیب بلك ایضاح ایتدیکی کبی [صحیفه ۹] پوزیتیویزم و میخانیکته مستند فلسفه لر اک قوتلی اللرده بیله بعض واقعات حیاتیه نی ایضاح ایدمه یوردی. بو نقصانی کورمك، دیگر جهتدن اونى تماماً یاجق منابعی نزمك ایچون لازم کن قدرت دهاده برغسونده بلغاً مابلغ واردی. اونك ایچون اون دو قوزنجی عصر اورتلرنده بر شکل معین اکتساب ایدن، و یا خود اکتساب ایتکه نامزد بولونان رومانیتیزم و پراغماتیزم برغسونده یکی بر طرزده بیرلشدی. موسیو یاقوبی دارالفنونمك فلسفه مدرسی ایکن یازدیغنی « شوپنهاوهر

و برغسون « عنوانی مقاله سنده » برغسونک پراغماتیست اولدیغنه دأثر آرا صیرا وقوع بولان مدعایی تنقید و جرح ایده جگم » [۱] دیدکدن صوگرا « پراغماتیسموس ماهیتنی حائز اولان افکارینه رغماً شوپنهاوئرک پراغماتیست اولماسنی ایجاب ایتدیرن عینی سبب و فکردن دولایی پراغماتیست دکلدرد. پراغماتیسموس ذهنک اعمال و وسائطدن عبارت اولان ماهیتنی فلسفه ساحه سنه ادخال ایتمک ایسترد. برغسون ایسه شوپنهاوئر کبی ذهنک شو ماهیتنی یالکیز ادراک عامه ایله علومه حصر ایدر و « پراغماتیسموس » تماماً ضد و مخالف اولارق، ذهنک اعمال و وسائط شانندن اولان ماهیتنی فلسفه ساحه سندن کلیاً اخراج ایدرد... الخ » [۲] دییور. ظن ایدرم که موسیو یاقوبی برغسونی یالکیز برجههدن مطالعه ایتدیکی ایچون بو حکمی ویریور. برغسون علی العاده پراغماتیست دکلدرد. اوکا پراغماتیست دینلر « ویلیام جیمس » کبی پراغماتیسمده قالمشدر دییورلر. برغسونده پراغماتیسمه تماماً ضد مهم بر عنصر واردر، اوده « رومانیتزم » میلیدر. موسیو یاقوبی برغسونک صرف رومانیتک جبهه سنی آلارق « پراغماتیست » دکلدرد دییور. حالبوکه برغسون فلسفه سنه خصوصی چاشنی ویرن یالکیز رومانیتک قسمی ومثلاً شو جمله دکلدرد: « فیلسوف اولان کیمسه عامه نک [حتی عالمک] تعقیب ایتدیکی یولی بیراقرق آیری بر استقامته دوغری یورور و بو تبدیل استقامت سایه سنده در که اشیا نک ذاته نفوذ ایدر. و بو [ذات] ی حیات اولق اوزره طانیر [۳] ». بو نتیجه نی ویرمه که سوق ایدن طرز محاکمه در. او کوروشک، او محاکمه تک اساسی ایسه برغسونک ذهن و ماده حقنده کی تلقیسیدر. بو تلقینک پراغماتیسمتجه اولدیغنده شبهه ایدیه بیلیرمی؟ بالذات موسیو یاقوبینک مقاله سنده برغسونک ماده و ذهن حقنده کی نظریه سنی خلاصه ایدن سطرلری او قونجه [۴] برغسونده پراغماتیست جبهه نک موجودیتنده کیمسه نک شبهه سی قالماز.

او حالده موسیو یاقوبینک قاتیلدینی « برغسون پراغماتیستدر، دکندر، دعواسی نه ایچون چیقیور؟ بنجه بونک سببی برغسونی برجههدن کورمک، فیلسوفی مختلف جریانلره دکل، بر جریان باغلامق ایسته مکدن تولد ایله یور. حالبوکه برغسون رومانیتک اولدینی قدر پراغماتیست

[۱] ادبیات فاکولته سی (۵) نجی صایی صحیفه ۴۸۲

[۱] عینی مقاله صحیفه ۴۸۶

[۱] عینی مقاله (۴۸۶) نجی صحیفه

[۲] عینی مقاله ۴۸۳ - ۴۸۴

افکاری کندی خصوصی دهاسیله برلشدرمش، یکی بر بنای فلسفی قورمشدر. طبیقی قانت انکلز تجربه (امپیریزم) مکتبیه (لاینیج - وولف) سیسته منی کندی دهاسی ایچنده قایناشدیر ارق بسبتون یکی بر مسلک اولان « انتقادیه - قیریتیسیزم » ی وجوده کتیردیکی کبی. قانت امپریستیمیدر؛ خایر، قانت لاینیج کبی راسیونالیستیمیدر؛ خایر فقط تماماً بوایکسندن اولمایان قانتده بوایکی عنصرده واردر. بو عنصر لر اونک دهاسنده بسبتون یکی بر بنای فلسفی وجوده کتیرمک اوزره بیرلشمشدر. قانتک بوایکی مکتبیه اولان ارتباطی کورمکسزین کورمکسزین کیم « انتقادیه » مسلکینی آکلادیغنی و آکلایابیله جکینی ادعا ایده بیلیر؟ طبیقی بونک کبی برغسونده پراغماتیزم و رومانیزم فکریری بر چوق دیگر فکر لرله برابر کندی دهاسنک ایچنده قایناشه رق بویکی فلسفه مکتبئی تولید ایتمشدر. بز بویکی سیسته می آکلامغه چالیشدیغمز زمان منبعه دوغری اینه رک الهام آلدیغنی خزینه لری بولمغه چالیشمق اضطرارنده یز. بو خزینه شکیب بک افدینک دیدیکی کبی ساده جه برغسونک « تفحص درونیده کی قابلیت » دکلدرد. اونی بویوله سوق ایدن عوامل واردر، بونلری سلفلرینک اثر لرنده کوره بیلیرز. و اسلافی ایله رابطهی بولوب مقایسه ایتدیگمز زمان ناصیل اونلردن ملهم اولدیغنی، او اثر لر ناصیل کندینی دوشوندیردیکنی، او وقت ناصیل بسیط بر حده یوکسلدیکنی و اوندن سوکرا اثر فلسفیدنی ناصیل مفضل بر شکلده بنا ایدیلدیکنی کوره بیلیرز.

مشخص اولارق فکریمی ایضاح ایچون بر پارچه دها تفصیله لزوم کورویورم. برغسونده کی رومانیتک افکارله اولان ارتباطی کوره بیلیمک ایچون راوه سسون Ravaisson دن آلدیغنه هیچ شبهه اولمایان الهام ایزلرینی بولمق لازمدرد. بوایزی راوه سسون اثر لریله فیلسوفک فکر لرینی قارشیلاشدیردیغمز زمان تماماً تشخیص ایدرز.

راوه سسونه کوره مکوناتک مابعدالطبیعی ایضاحی آنجق روحیاتده آرامق لازم کلیر. روحیات واسطه سیله مکوناتی ایضاح ایچون بولا جغمز مبدأ « روحک بنفسه فعالیتی » « Spontanéité spirtuelle » در. بو فعالیت روحده « یار آجی حریت Liberté Créatrice » ایله تظاهر ایدر. بواساسه مستند اولان بر فلسفه اولا « پیسیقو - فیزیک » اربانک موازات نظریه سنی بالطبع قبول ایده مز. نته کیم راوه سسون مادی و عضوی هر نوع موازات ادعاسنی شدتله رد ایلشدر. ثانیاً بویله بر فلسفه حیاتک عضو ایله، مبخانیکیتله ایضاحی رد ایدر.

راوہ سسون دہ حیاتی بویولده ایضاح ایدن مسلکری قبول ایجه یور ، نائماً بوبله بر فلسفه بالطبع حیات روحیه نك كندی دوننده کی حادثاتك قوانینیه ، ادراك حسیله ایضاحه مخالف اولور . بونك ایچوندرکه راوہ سسون شعوری بویله بر ادراك و مشاهده ایله ایضاح ایتک ایسته یین انکلیز امپریسیت فیلسوفلرینه و کرک قانت کبی اضافیه جی ، کرک ده قارت کبی میخ نیکیته اولسون مرنوع ذهنیه (Intellectualsite) مسلکله معارضدر . راوہ سسونه کوره بومسلکله اشیا بی خارچندن کوره بیلیر ، اشیا نك حدود خارچینی مطالعه ایله بیلیر . فقط اصل باطنی ، اصل تکوننی ، اصل فعالیت حیاتی بی آکلاناماز .

شمدی راوہ سسونک ماده بی ناصل تلقی ایتدیکنی کوره لم : علوم طبیعی نك موضوعی اولان ماده ده بوفیلسوفه کوره حرکت کچمکدن باشقه برشی کوروله مز . ماده حرکت خارچنده و اوندن آری هیچ بر « قوه » بی محتوی دکلدور .

حالبوکه حیات و روح ماهیه تحققی ایتدیردیکی افعال خارچنده یا شایان بر قوتدر . بوقوت او فعل خارچنده تمادی ایدرو حرکت خارچیه بی کبی تجزی ایلمز . دیگر جهتدن ماده متجانس Homogène در ، بر فردیت Individuabte تشکیل ایتمز . اونک ایچون اقسام متجانسه بی آری بیلیر . راوہ سسونک ماده حقنده کی فکر لرینی دقتله تحلیل ایدنجه در حال برغسونک ماده حقنده کی فکریله اولان ارتباط تظاهر ایدر .

صوکر راوہ سسونه کوره حیات زمان داخلنده عینی وحدت (Unité) ک تعاقیدر . بوتعاقب وعدم تجانسله فردیت Individuabte باشلار . ارتیق ماده ده اولدینی کبی یکدیگرینه بکزه یین و هر قسمی تمامه مشابه اولان اجزایه آریلاماز . بناء علیه ذی حیات ساده جه بر وجود دکل ، برتک وجوددر .

ذی حیات عینی موضوعک ذاتنده مندمج قدرت حیاتی ایله مختلف زمانلرده مختلف شکلر آلماسیدر . حالبوکه جامد اولان اجسام تماماً خارجک تأثیرینه تابعدر . و اونکله قائمدر . ماده نك یالکز وجود خارچیمی واردر . حقیقی وارلق ، طبیعت حیانددر . و انجق اونده تکون و ضرورت موجوددر . واقعا ذی حیات ده تأثیرات خارچیه بی معروضدر . آنجق اودائما بوتأثیراته غلبه چالمغه اونلری آشمغه جهدایدر . بوضورتله حیاتک شانی بنفسه

فعالیت (Spontanéité vital) در . حالبوکه « ماده صیورده سز دوام ایدر عادتاً او زمان خارجنده در . حالبوکه حیاتده حقیقی زمان، معین و متصل بر مدت وارد در بو صورتله راوه سسون حیات ایله (مدت Durée) ک ارتباطنی کو ستریور . راوه سسونه کوره حقیقی مدت (Durée) قابلیت تقسیمک ضدیدر . چونکه بر شیئک متجانس جزء لره آیریلایغنی قبول ایلمک صرف مکان داخلنه ارجاع و تأثیرات زمانیه بی حذف دیمکدر . حیاتده ایسه بو قابل دکلدر . شو تلقی ده بر غسونک فکری دکلی ؟

شیمدی ذی حیات موجوداندن شعوره چیقالم . شعورک اک یوکسک موقعنده انسان وارد در . انسانده کی مدرکینی (Entendement) و علمی ملاحظه ایدلم . علم مدرکه منزله قائمدر . مدرکه ایسه علمک حصولی شرائطنه تابعدر . علمک حصولنده شرط ایسه . مکان داخلنده کی نسبتی بولمقدر . بناءً علیه مدرکه ایله اشییانی آرازلنده کی نسبت خارجیه به ، مکان داخلنده تعدادی و اولچولمسی قابل مناسبتیه ارجاع ایلوروز . مدرکه کمیتی انجق اجزای مماثلیه آیرارک ادراک ایده بیلیر . بویله اجزای مماثلیه آیرمق ایسه آنجق بر نوع فاصله وحدود قبول ایتمکله قابلدر . بو صورتله آنجق ماده بیلنه بیلیر . فقط فعالیت حیاتیه و حتی هیات عمومیه سیله ذی حیات اولان طبیعت اکلایشیلماز . بو فکرلری همان همان بر غسونک کتابلرنده او قویا بیلیرز .

مقایسه نی دها ایلری به کوتور میورم ، حتی « راوه سسون » ک حدس Intuition حقنده کی تلقیسنه ده کیرمک ایسته میورم . یالکیز راوه سسونک بو روحیه مطلقه مسلکی بر غسونک انکشاف ایتدیکی زمان موجود ایدی . بناءً علیه کیم بو فکرلر قارشیسنده بر غسونک لاقید قالدیغنی ادعا ایده بیلیر ؟ بو منبع الهامی بولونجه بر غسون فلسفه سننده کی رومانیک افکارک ایزینی کوره بیلیرز . راوه سسونک فکرلری اوزرنده (شهلینغ) ک تأثیراتی میدانده اولدیغنه کوره بر غسونله رومانیکلر آراسنده کی ارتباطی بولوروز . عینی طرزده بر تدقیق ایله انکلیر و امریقان فلسفه سنک ناصیل کندیسنی پراغماتیزمه سوق ایتدیکنی اکلایا بیلیرز . بو رابطه لری بولونجه بو مؤثرات التنده قالان فیلسوفده حاصل اولماسی قابل اولان خیال متوسط (Image médiatrice) ی دها ای کوره بیلیر، [۲] و فلسفی حدسده بالذات بر غسونک چیزدیکی دائره ده کندیسنی اکلایا بیلیرز .

[۲] بر غسونک فلسفی حدسی قونفرانسی ، شکیب، بکک اثری ۱۷۹ صحیفه

بو عوامل بیلندکجه برغسونک فیلسوفی تدقیق ایدرکن بزی کورمه س-وق ایتدیکی
[صحیفه ۱۷۹] خیال متوسطی تقدیر ایلیمه یز .

شکیب بک یو اثرله کنجلمه برغسونی حس ایتدیرمکی استهداف ایلیور . بو صورتله
یو یکی فلسفه بک نامزد اولدینی انقلاب حقنده « کنجلمه نظر دقتی، جلب ایلیور .
اغلب احتمال اونک ایچون کتابده بویله برئشریح یاپمایور . فقط بو یکی فلسفه بک عاشقندن
یو همتی ده حقلی اولارق بکلرز .

شکیب بک کتابنده برغسونک الهمم قونفرانسیندن اکثرینی طویللاشدیر . فلسفه
ایله اشتغال ایدنلر آثار فلسفیه بک ترجمه سنده کی مشکلاتی بک ای تقدیر ایدرلر . آرقداشمز
بو مشکلاتی پارلاق صورتده ایتلشدیر . یالکز (Durée) کلمه سنک (صیوره) دییه
ترجمه ایدلمسینی بک مناسب کورمه یورم ؛ بویله بر ترجمه بلکه برغسونک فکر لرینی یابانجی
بر قارنک قولایقله اکلایمامسنه سبب اولور . چونکه برغسونک اثبات ایتک ایتدیکی
شی (Durée) نک ریاضی زمانک بر جزئی اولمادیغی ، اونک بر کیفیت ، بر صیوره
بولوندیغیدر . اکر برغسونک اثبات ایتک ایتدیکی شی کلمه نک معناسی اولارق
قورسه قارنلرک اکلاییشنی کوچلشدیرمزمی یز ؛ حد ذاتنده (Durée) زمانک بر جزء
محدودی اولدیغنه نظراً بز اوکا « مدت » دییورز . بر کره (Durée) بویله ترجمه ایلدکن
صوکر ا اونک صیوره اولوب اولمادیغی آراشدیراییلیر و برغسونه کوره ریاضی زماندن
نه فرقی اولدیغی ، حقیقی مدتک نه کیفیت ایلماسی لازم کله چکنی کورستریلیور .
بو مثالده اورته یه قویویورکه آرتیق تعبییرات فلسفیه بی تثبیت زمانی کلشدیر . بو وظیفه بی
مملکت ، ظن ایدرمکه ، انجق دارالفنوندن بکلیمه بیلیر .

کتابده کی قونفرانسلی بوراده خلاصه ایتک قارنلرایچون بک فائده لی دکلدیر . چونکه
خلاصه ایتکه چالیشرسه م اصلنده کی فکر لرک قوتی غائب اولاجغنی قوتله ظن ایلیورم .
یالکز بونلر ایچنده بر قاج قونفرانس واردرکه افق مزنی ، افق رؤیت مزنی چوق کنیشه تسمی
اعتباریه نظر دقتی جلب ایلکی وظیفه تاقی ایلیورم . مثلاً شعور و حیات ، روح و بدن
قونفرانسلی حیات روحیه حقنده نظریمزده اویله بر افق آچیورکه بو کنیشه کی حقیله
ا کلایا بیلیمک ایچون واقعات باطنیه مزنی تقدیرده ، اجتماعی وقعه لری ایضاحده ، حتی
هیأت عمومیه سیله طبیعتی کوروشده میخانیکیتی یکانه دستور قبول ایدنلرک مسلکریله
مقایسه لازمدر . « فلسفی حدس » قونفرانسی هر شیئی و بومیانده فیلسوفلری ده یالکز

الجا آن محیطہ بہ ارجاع ایلک ایستین ایستینلرک تلقیلرندہ کی سقطلغنی پک کوزل اورتہ یہ
 قویویور . شونی کمال جس۔ ارتلہ سوبلیہ سیلیرم کہ فلسفہ تاریخی ایچون اک ای اصولی
 بوقہ نفرانسدن چیقار ایلیرز . (حقیقہ۔ و شائیت) مقالہ سی دە قارتدنبری معرفت ساحہ سندہ
 حاکم اولان عقلیہ و ذہنیہ مسلککری اربابنک حقیقت ایچون قول ابتدکری معیارده
 نہ ایچون آلداندقلرینی بزه کوسترمک اعتباریلہ نہ قیمتلیر . . . دیکر قونفرانسلری برر
 برر صائمق ایستہ میورم . شہہ ایتبورم کہ قارہ بوقونفرانسلری او قودقندن صوکر ا حیات
 وروح واقعاتنہ دہا یاقیندن تماس ایلدیکنی اکلار .

شکیب بک اثری حقندہ صونک برسوز سویلککلکم لازم کلیرسہ اودہ قارئلرہ جوق
 دقتلی او قومنی توصیہ دن عبارت اولاییلیر . ہر اثر فلسفی کبی برغسونک اثرلری دە انسانی
 اصل عالم حقیقی ایلہ بر جوق جہتدن تماس ایتدیریر . بو نوع تماملردن دہا زیادہ بزی
 بوکسلتہ بیلہ جک نہ واسطہ بولوناییلیر ؟

محمد امین

دارالفنون تاریخ فلسفہ

مصلی

